

VARIA

Dinamica demografică în perioada post-1945 și implicațiile ei (geo)politice

(Demographic Trends Since 1945 and its (Geo)Politics Influences)

Aurelian GIUGĂL

Abstract. *The world population has constantly increased post-1945. This trend has been unequal, there were significant differences between both continental & regional, developed & underdeveloped spaces. The increase in the developing world has been contra-balanced by decreasing in the developed countries. Additionally, as a consequence of low level fertility, the developed countries are affected by the phenomenon of aging population. Consequently, pro-immigration policies have been implemented in western societies. Under these circumstances, the percentage of Muslim and African population in Europe has lately increased. In this context, this article discusses these regional and continental demographic differences, trying to underline political influences generated by post-WWII demographic trend. Given the background, we state that immigrants from Western countries significantly influence the electoral behaviour. Moreover, recent tensions have changed security policies in the European and North American (USA) cities. Last but not least, demographic evolutions have geopolitical impact.*

Keywords: *demography, population aging, immigration, geopolitics, security policies.*

Introducere

Europa contemporană se află în plină criză demografică, una fără precedent în istoria modernă a continentului. Vorbim de anumite variabile demografice cu impact major în

ceea ce privește politicile economice, sociale și de securitate din Europa postbelică. Una din acestea o reprezintă rata fertilității. Aceasta a înregistrat o tendință continuu descrescătoare în tot intervalul postbelic. Dacă în perioada 1950-1955 rata

fertilității înregistra valori de 2,66 copii/femeie, încă din anii 1975-1980 se ajunsese la valori sub 2 (1,97 copii/femeie). În prezent este de 1,60, cifră care se va menține și în următoarele decade. Consecință a scăderii fertilității, numărul de nașteri din Europa a respectat același trend: o scădere constantă după cel de-al Doilea Război Mondial. Dacă în anii '50 ai secolului trecut numărul nașterilor a fost de peste 60 de milioane, în prima parte a secolului al XXI-lea cifra a fost aproape la jumătate, puțin peste 35 de milioane de copii născuți pe an¹. În plus, afluența economică din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, cei 30 de ani glorioși, *welfare state*-ul, a avut impact asupra unei alte variabile, speranța de viață la naștere. În medie, europenii din secolul al XXI-lea trăiesc mai mult în comparație cu antecesorii lor din perioada post-1945. Cu câteva excepții, Rusia, Ucraina, Republica Moldova, speranța de viață depășește 70 de ani în fiecare din țările continentului european. Sigur, asemenea tendințe demografice au influențat structura populației pe grupe de vârstă. Creșterea proporției populației vârstnice din total populație are și va avea repercusiuni asupra sistemelor sociale (sistemele de pensii) și implicit asupra politicilor privind imigrația. Se estimează că la jumătatea secolului al XXI-lea jumătate din populația Europei va avea peste 50 de ani².

Noile democrații din estul Europei (România ca exemplu pertinent) au fost și mai afectate. Declinul fertilității & natalității a fost dublat de

bilanțul migratoriu negativ, descreșterea populației fiind mult mai rapidă. Țările din vestul Europei au putut echilibra prin bilanțul migratoriu pozitiv, inclusiv cu imigranți proveniți din țările foste comuniste. În schimb, România, Bulgaria și alte țări foste comuniste privesc neputincioase cum populația lor scade vertiginos. Se estimează că în anul 2100 România va avea o populație de aproximativ 11 milioane de locuitori, cu o rată de dependență a persoanelor vârstnice foarte ridicată. Iată de ce, urmându-i pe Kaufmann și Toft³, putem afirma că dinamica demografică actuală influențează semnificativ tipurile de politici din Europa secolului al XXI-lea. De-a lungul timpului, schimbările demografice au avut de asemenea un rol pregnant în originea revoluțiilor⁴, în amplificarea unor conflicte în statele fragile democratice și în ascensiunea & căderea marilor puteri⁵. Variabilele demografice au fost și sunt importante în analizele geopolitice, în politicile fiscale, în conflictele etnice și religioase, în comportamentul electoral. O proporție mare a populației tinere, între 15 și 29, fără loc de muncă, este asociată cu o incidență crescută a violenței⁶. Cum în Europa suntem martorii fenomenului de îmbătrânire demografică și, pe de altă parte, o mare parte din imigranții sosiți aici îngroașă rândurile celor fără ocupație, avem o importantă sursă de tensiuni și conflicte.

În ansamblul demografic numit, scopul acestui articol este acela de a sublinia rolul factorilor demografici

și influența lor asupra dinamicii geopolitice actuale, de la modificarea paradigmei de securitate în orașele occidentale la implicațiile privind schimbarea comportamentului electoral. În prima parte vom face unele considerații generale privind relația dintre demografie și putere pentru ca în partea a doua să detaliem aspecte privind schimbările demografice din Europa, cu o privire (și) asupra României. În fine, în partea finală vom urmări felul în care schimbările de populație au o influență politică și geopolitică.

Demografie și putere: scurte considerații

În ultimele decade, conceptul de demografie politică, definit ca studiu al mărimii & distribuției populației și al relației acestora cu politica, este subreprezentat deopotrivă în științele politice⁷ cât și în relațiile internaționale⁸. Pe bună dreptate, s-a spus că demografii și cercetătorii din științele politice activează în universuri disciplinare paralele⁹. Această separație este una fără fundament, relația dintre populație și puterea politică a unui stat constituind subiectul reflecției gânditorilor de-a lungul ultimelor două milenii¹⁰.

Acum două secole, Thomas Malthus (*Essay on the Principle of Population*) făcea următoarea observație: populația planetei crește în progresie geometrică, iar resursele cresc în progresie aritmetică. Prin urmare, în viitorul nu prea îndepărtat,

resursele vor fi insuficiente pentru o populație care sporește continuu. Colarul acestei tendințe este lupta națiunilor pentru resurse¹¹. La două secole după Malthus, discuțiile privind populația au rămas tributare acestui aspect: creșterea populației și efectele acesteia, de la poluare la epuizarea resurselor naturale. Iată de ce modul în care schimbările de populație influențează sistemele politice s-a limitat la analiza unui simplu raport dintre numărul populației și cantitatea resurselor naturale disponibile¹².

În epoca de început a geopoliticii, clasicii disciplinei au insistat (și) asupra relației dintre stat și populație, populația fiind considerată un factor de putere (densitate demografică = densitate geopolitică). La noi în țară, Simion Mehedinți scria că puterea unei națiuni este semnificativ influențată de creșterea sau descreșterea numărului de locuitori. Desigur, asemenea idei erau copii ale geopoliticii imperialiste¹³, ale acelor geografi fascinați de darwinism & lamarck (ian)ism, de relația dintre științele sociale și științele naturale. Spre exemplu, pentru Ratzel, cel care scria în plină perioadă a ceea ce Bassin numea „frenzie imperialistă”, dezvoltarea, creșterea statului, erau strâns legate de extinderea spațială a acestuia. Astfel, în *Politische Geographie*, Ratzel face referire la stat ca la un organism viu, aflat într-un proces continuu de expansiune teritorială. Extinderea teritorială a fost formalizată în conceptul de *Lebensraum* (spațiu vital): „Asemenea luptei pentru existență din sfera plantelor & animalelor și conflictele

dintre națiuni sunt, în cea mai mare parte a lor, conflicte pentru extindere teritorială”. În logica expansiunii teritoriale, mărimea demografică constituia elementul central în ceea ce înseamnă forța unui stat.

Nu doar clasicii geografiei umane considerau importantă densitatea demografică în ceea ce înseamnă puterea unui stat. Mai aproape de noi, Paul Kennedy opina că forța politică a unui stat a fost/este puternic influențată de numărul populației. Dinamica demografică actuală va juca un rol central în geopolitica globală, variațiile demografice regionale și con-

tinentale fiind în măsură să influențeze semnificativ evoluțiile politice și economice din secolul al XXI-lea.

În ultimele două secole populația planetei a crescut continuu. În prima parte a secolului al XIX-lea (circa 1830) s-a atins primul miliard de locuitori, ajungându-se la aproape 7 miliarde de locuitori în 2010, o creștere de 7 ori în mai puțin de 200 de ani. O creștere semnificativă s-a înregistrat în perioada post-1945. În numai 60 de ani populația planetei a crescut cu nu mai puțin de 4,5 miliarde de locuitori (Tabelul 1). Este perioada exploziei demografice.

Tabelul 1. Dinamica populației Terrei: 1950-2020

AN	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
POPULAȚIE (MIL.)	2525.149	3018.344	3682.488	4439.632	5309.668	6126.622	6929.725	7758.157

Sursa: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, custom data acquired via website

Această creștere a fost inegal repartizată la nivelul continentelor, diferențele regionale, continentale, fiind semnificative. Aceste distincții au avut o influență directă asupra bilanțului migratoriu. Spre exemplu, bilanțul natural negativ din Europa ultimilor 50 de ani a deschis granițele țărilor vest europene pentru imigranți. Forța de muncă trebuia alimentată, îmbătrânirea populației fiind un fenomen presant fie și numai din punct de vedere al securității sociale. În plus, cum revoluția industrială a adâncit decalajele economice dintre

țări, lumea împărțindu-se în două tabere antagonice, țări bogate și țări sărace¹⁵, Europa Occidentală a fost cu atât mai expusă fluxurilor imigraționiste. Astăzi, milioane de non-europeni sunt prezenți în Europa: magrebieni în Franța, Spania și Italia, turci în Germania, pakistanezi și indieni în Marea Britanie¹⁶. În următoarea secțiune vom detalia aceste diferențe continentale și regionale.

Dinamica demografică: diferențieri regionale & continentale

Creșterea populației Terrei a fost inegal distribuită la nivelul continentelor, deosebiri importante existând în funcție de nivelul de dezvoltare. Cel mai mult a crescut populația din continentele extraeuropene (excepție America de Nord & Australia). Spre exemplu, Europa care avea 188 de milioane de locuitori la 1800, a ajuns la 458 de milioane după un secol (în

1914) și la 726-730 de milioane de locuitori în anul 2000¹⁷. Un spor de 60% în secolul scurt, între 1914-2000. Într-un interval de timp mai mic, în 50 de ani (1950-2000), Africa a crescut de la 228 de milioane de locuitori (în 1950) la 814 milioane de locuitori în anul 2000 (o creștere de aproape 4 ori a populației), prognozele indicând 2 miliarde de locuitori peste 25 de ani, în 2040. Asia aproape că și-a triplat populația, crescând de la 1.4 miliarde locuitori la 3.7 miliarde (Tabelul 2).

Tabelul 2. Evoluția populației pe continente: 1950-2000

Continent	Populație (mii locuitori)		
	1950	1970	2000
Africa	228.902	365.626	814.063
Asia	1.394.018	2.120.430	3.714.470
Europa	549.098	657.221	726.407
America Latină¹⁸	168.844	288.494	526.890
America de Nord	171.615	231.029	313.724
Oceania	12.682	19.688	31.068

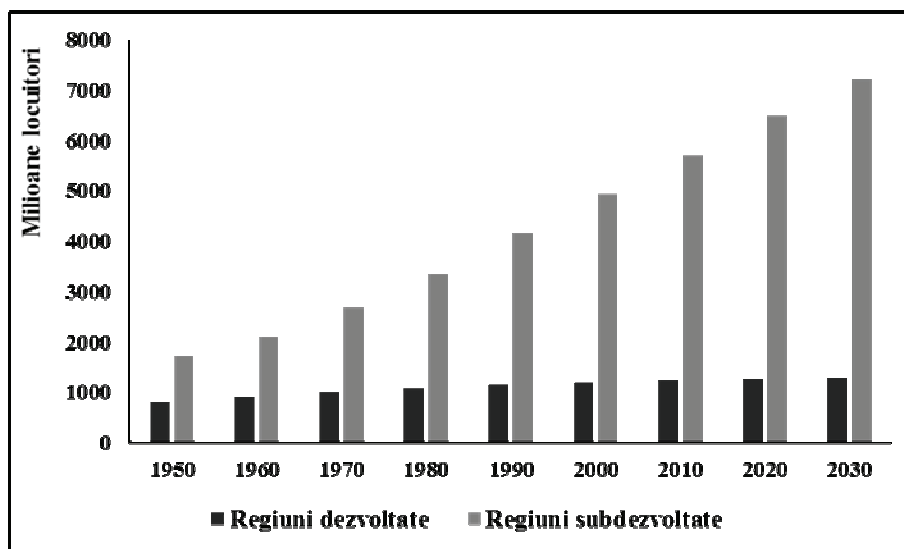
Sursa: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, custom data acquired via website.

Evoluțiile demografice au schimbat procentele continentelor din totalul populației planetei. La 1800, 20,8% din populația Terrei locuia în Europa; 200 de ani mai târziu, în anul 2000, procentul a fost de 11,9%, estimându-se 7,2% pentru anul 2050. În opoziție, creșteri importante s-au înregistrat în Africa și Asia (vezi Tabelul 1 din Anexe).

Diferențe mari în ceea ce privește creșterea populației se înregistrează

în funcție de regiunile de dezvoltare. Regiunile dezvoltate ale planetei au evoluat lent, populația acestora fiind puțin peste 800 de milioane în anul 1950, ajungându-se în 2000 la 1,1 miliarde de locuitori. În schimb, creșterea din zonele subdezvoltate este una mult superioară: de la 1,7 miliarde de locuitori în 1950, s-a ajuns la aproape 5 miliarde în 2000, previziunile indicând o cifră de peste 7 miliarde în 2030 (Figura 1).

Figura 1. Dinamica populației în regiunile dezvoltate și cele subdezvoltate: 1950-2030¹⁹

Sursa: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, custom data acquired via website.

Aceste diferențe demografice dintre regiuni & continente sunt rezultatul scăderii fertilității din țările dezvoltate. În țări din Europa de Vest, precum Franța, Germania, Marea Britanie, după 1970, reproductivitatea s-a limitat la cifra de 1,5 copii de femeie, mult sub nivelul de substituție. În secolul al XIX-lea (tot în Europa), femeile care nășteau 4 sau mai mulți copii le depășeau pe cele care aveau între 0-3 copii. Astăzi raportul este radical schimbat: femeile care nasc un singur copil sau care nu au deloc descendenți sunt mai numeroase decât cele cu doi sau mai mulți²⁰.

Scăderea fertilității și creșterea speranței de viață au influențat evoluția structurii pe grupe de vârste. La începutul secolului al XX-lea, în țări ca Germania, Franța, Italia și Anglia, procentul copiilor sub 15 ani avea o valoare de peste 30%, iar al acelor peste 60 de ani era estimat la 9%. O sută de ani mai târziu, în 2000, procentele se inversează: 17% este procentul copiilor sub 15 ani, 20% pentru cel al persoanelor peste 60 de ani²¹. În consecință, vârsta medie a populației a înregistrat o creștere importantă în Europa, una minoră în Asia și o stagnare în Africa (Tabelul 3).

Tabelul 3. Vârsta medie a populației: 1950-2000

Continent	Populație (mii locuitori)		
	1950	1970	2000
Africa	19,3	17,9	18,3
Asia	22,0	19,4	25,9
Europa	28,9	31,7	37,7

Sursa: Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *The Graying of the Great Powers. Demography and Geopolitics in the 21st Century*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 2008, p. 101.

Iată de ce țările din vestul Europei (un exemplu) au fost nevoite să adopte politici pro-imigraționiste. Europa postbelică a devenit treptat un continent multiethnic și multirasial. Imigranți din nordul Africii sau din Asia s-au adăugat, în special după căderea regimurilor comuniste, cei din Europa Centrală și de Est. Ratele de creștere a populației (împreună cu nivelul dezvoltării) se diferențiază regional& continental, rezultând fluxuri de populație dinspre regiunile precare economic și cu excedent de forță de muncă către cele dezvoltate. În acest mod, țările din vestul Europei atrag mase importante de imigranți, aceștia fiind atrași inclusiv de mirajul asigurărilor sociale din capitalismul abundent vest-european.

În epoca modernă au existat două mari valuri de migrație. Primul val a fost cel al masivei migrații europene de la jumătatea secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea,

atunci când peste 50 de milioane de europeni au ajuns în Lumea Nouă. Cel de-al doilea val, început în perioada 1970-1980, este cel al migrației dinspre țările slab dezvoltate către cele dezvoltate²², inclusiv către țări din Europa. La începutul secolului al XXI-lea, 13% din populația SUA nu se născuse în țară, fiind rodul imigrației, un nivel nemaiîntâlnit de la marea migrație europeană din secolul al XIX-lea. Procentele sunt de 8% în Franța, 10% în Marea Britanie și 13% în Germania²³. Se estimează că în anul 2050, 30% din populația Germaniei va fi formată din imigranți și descendenții acestora²⁴. Spre exemplu, populația musulmană din Europa va spori constant. De la 3-5% cât este în prezent, se va ajunge la valori duble în următoarele decade. În țări precum Franța sau Germania sunt estimate procente de 22%, respectiv 38% în anul 2050 (Tabelul 4).

Tabelul 4. Procentul populației musulmane în Franța și Germania

Țara	2005	2030	2050
Franța	8,3	15,2	22,2
Germania	4,3	16,3	38,3

Sursa: Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *The Graying of the Great Powers. Demography and Geopolitics in the 21st Century*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 2008, p. 101.

Ca o paranteză, în cazul României, datele statistice în ceea ce privește demografia nu arată foarte bine. Rata fertilității a scăzut constant, ajungându-se la un minim de 1,34 de copii/femei în anul 2000. Cum bilanțul migratoriu a fost constant negativ în perioada post-comunistă, populația a scăzut de la peste 23 de milioane de locuitori în 1990, la

19,5 milioane în 2015. Viitorul imediat nu poate aduce schimbări semnificative. Rezultă că România deceniilor viitoare va fi o națiune ce se depopulează constant, cu o medie de vârstă tot mai înaintată și cu o rată de dependență a persoanelor vârstnice ce va ajunge la o valoare procentuală de peste 56% (Tabelul 5).

Tabelul 5. România – variabile demografice: 1970-2050

ROMÂNIA	1970	1990	2000	2015	2050
Rata fertilității²⁵	2,87	2,22	1,34	1,48	1,72
Speranța de viață	67,34	69,52	69,71	74,46	79,31
Populația (mii locuitori)	20.549	23.489	22.128	19.511	15.207
Media de vârstă	30,6	32,6	34,9	42,1	48,1
Rata de dependență a persoanelor vârstnice²⁶	15	18,1	22,7	28	56,7

Sursa: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). *World Population Prospects: The 2015 Revision*, custom data acquired via website.

Date fiind evoluțiile demografice post-1989, ar fi fost de așteptat anumite măsuri preventive, de diminuare a descreșterii populației. Măsurile de susținere a natalității lipsesc sau încă se lasă așteptate. Mai mult, migrația forței de muncă către țările dezvoltate va continua. Coroborată și cu migrația creierelor (ingineri, medici),

adăugând aici și tinerii care aleg să învețe în universități occidentale după terminarea studiilor liceale, rezultă că depopularea României nu (mai) este o problemă simplă. Devine una majoră, ce ține de însăși securitatea economică și socială a țării.

Iată cum, în acest context demografic, Samuel Huntington observa că

paralelismul istoric dintre creșterea rapidă a populației unei culturi și scăderea sau stagnarea alteia generează presiuni economice și politice în ambele²⁷. În acest mod, demografia are influență asupra gradului de toleranță a unei societăți, asupra comportamentului electoral sau extremismului religios²⁸. Pentru demograful Nicholas Eberstadt, schimbările demografice actuale vor influența politicile de securitate în aceeași măsură în care a făcut-o Războiul Rece în secolul al XX-lea²⁹. Pe bună dreptate, demografia este considerată a fi cartografia geopolitică a secolului al XXI-lea³⁰.

Temerea față de imigranți s-a amplificat în Europa. Aceștia pun în pericol veniturile clasei mijlocii, alimentând în acest fel sentimentele xenofobe. Cetățenii spun că trebuie să existe un control al imigrației³¹, indică sondajele de opinie. Punând la socoteală și recente atentate din Franța, Belgia și Germania, avem tabloul transformărilor prin care trece Europa contemporană. În partea următoare ne vom referi la transformările (geo)politice generate de evoluțiile demografice contemporane.

În loc de concluzii: Factorii demografici și influența lor (geo)politică

Compoziția multiethnică și multirasială din statele dezvoltate, consecința a emigrației/imigrației, are influență asupra comportamentului

electoral. În Statele Unite ale Americii, Barack Obama a putut fi ales președinte datorită schimbărilor demografice. În ultimele decenii a crescut proporția populației de culoare și a celei hispanice. Rezultatele obținute de Obama la alegerile prezidențiale din 2012 au fost unele foarte bune în rândurile acestor populații: 93% din voturile afro-americanilor, 71% din cele ale hispanicilor și 73% din cele ale asiaticilor prezenți la vot³². Adăugând votanții secularizați, femeile necăsătorite și salariate, etc., votanți tradiționali ai democrațiilor³³, vom obține o parte din ingredientele electorale care s-au dovedit a fi decisive în alegerea primului președinte din culoare din istoria Statelor Unite. Iată de ce Republicanii nu mai pot învinge doar cu voturile albilor³⁴.

Al doilea exemplu vine din Marea Britanie. Laburistul Sadiq Khan a câștigat primăria Londrei la alegerile locale din 2016. Khan are origini pakistaneze și provine dintr-o familie de muncitori. Sigur, Khan este născut în Marea Britanie (Londra), dar succesul electoral nu ar fi fost posibil fără votanții *non-white*, adică fără aportul semnificativ al asiaticilor (inclusiv musulmani) și al negrilor. Ariile cu mare concentrare a populației asiatice din Londra sunt: Newham, Brent, and Harrow. Pentru populația afro concentrări importante sunt în Lambeth, Southwark, and Lewisham. În aceste districte Sadiq Khan i-a fost superior lui Zac Goldsmith (Tabelul 6).

Tabelul 6. Rezultate electorale pentru Sadiq Khan și Zac Goldsmith în districte cu proporție mare a populației non-albe (alegerile locale din 2016)

Districte	Sadiq Khan	Zac Goldsmith
Lambeth & Southwark	56%	20%
Greenwich & Lewisham	53%	24%
City and East (Barking and Dagenham, Newham...)	60%	19%
Brent & Harrow	44%	39%

Sursa: „Why London’s Black and Asian Voters Delivered it for Sadiq Khan as Mayor”, *Political Scrapbook*, May 6, 2016. Disponibil la: <https://politicalscrapbook.net/2016/05/why-londons-black-and-asian-voters-delivered-it-for-sadiq-khan-as-mayor/> (accesat la data de 24 iulie 2016).

Teama de imigranți a alimentat votul naționalist. Exemplele vin tot din Marea Britanie. Cu un număr de 4.376.635 de voturi (26,6% din totalul voturilor) și 24 de euro-locuri, UK Independence Party (UKIP) s-a clasat pe primul loc la alegerile europarlamentare din 2014, devansând Partidul Laburist și Partidul Conservator. A fost o premieră în istoria electorală britanică. Un partid relativ nou a reușit să învingă tradiționalele *Labour* și *Tory*. Cu o retorică accentuat xenofobă, anti-UE, Nigel Farage a câștigat aderenți în rândurile celor care se tem de instalatorul polonez și de vânătorul est-european (român, bulgar) de recompense sociale britanice. Fără deschiderea frontierelor și accesul imigranților pe piața muncii din Regatul Unit, Farage nu ar fi însemnat mai nimic. Istoria electorală trecută este elocventă.

Dar nu numai la europarlamentare a performat UKIP. Și la ultimele legislative din Marea Britanie partidul lui Farage a obținut voturi consistente. UKIP a însumat 3.881.099 voturi și un procent de 12,7%.

Sistemul electoral britanic, *first-past-the-post voting*, i-a pus o piedică, partidul câștigând un singur loc parlamentar, ceea ce înseamnă un insignifiant 0,2%. Disproporția electorală este una uriașă. Cu aproape 4 milioane de voturi UKIP a câștigat un singur mandat. Ca o paranteză, cu 11.300.109 voturi, Partidul Conservator a câștigat 330 de mandate. Desigur, este vorba de particularitățile votului majoritar, unul care dezavantajează partidele mici. Realitatea ne indică faptul că votul pentru un partid naționalist capătă consistență în vremea din urmă.

Votul pentru partide naționaliste nu reprezintă o particularitate britanică. Același trend se înregistrează și în alte state europene afectate de fenomenul imigraționist. Se poate aminti Franța cu al său Front Național (Marine Le Pen), Partidul Libertății din Austria sau Liga Nord din Italia. Cu siguranță, revirimentul acestor partide este strâns legat și de evoluțiile demografice din Europa postbelică și mai ales din perioada ultimilor 30 de ani.

O altă consecință a factorilor demografici (imigrație) o constituie schimbarea paradigmei de securitate din orașele occidentale. Dacă „invazia emigranților”³⁵ este la fel de periculoasă ca invazia unei armate”³⁶, atunci politicile de securitate din orașele emisfere nordice dezvoltate trebuie adaptate noilor condiții contemporane. Iată cum în ultima vreme suntem martorii militarizării vieții urbane din orașele lumii occidentale³⁷. În acest mod, societățile moderne se transformă treptat în societăți supuse controlului³⁸. „One nation under CCTV”, iată mesajul transmis de un graffitti marca Banksy. Într-adevăr, orașele occidentale sunt sub control: un *Big Brother* mereu vigilent este în stare de alertă. Este rezultatul noului război asimetric, de guerilă urbană. Imigranții mai noi și mai vechi (cu deosebire cei musulmani), chiar cei născuți în lumea affluentă occidentală, au adus războiul în Europa. Recentele atentate (Paris, Bruxelles etc.) vor schimba și mai mult politicile de securitate din orașele occidentale. Prezența soldaților înarmați pe străzile Parisului, Berlinului, Bruxellesului a devenit o banalitate cotidiană. S-a investit mult și se va investi și mai mult în tehnologia supravegherii populației. Tehnologiile moderne de care beneficiază acum populația, precum inter-

netul, canalele TV cu circuit închis, comunicarea wireless, supravegherea prin satelit, radarul, toate vor fi parte integrantă a sistemelor de control militar. Ca într-un orwellian *Big Brother Scenario*, noua cultură digitală a supravegherii îi răpește cetățeanului european libertatea de care se bucura în trecut³⁹. Este și aceasta una din consecințele transformărilor demografice din lumea postbelică.

Last but not least, implicațiile geopolitice sunt și ele consecința noii demografii din epoca contemporană. Succint putem aminti de:

- Diminuarea procentelor populației și ale produsului intern brut pe cap de locuitor, calculate din totalul mondial, pentru națiunile dezvoltate. Rezultatul? Scăderea influenței globale pentru lumea occidentală;

- Proporția tinerilor dintr-o serie de state din Africa sub-sahariană și din lumea musulmană asiatică va crește alarmant, făcând aceste regiuni și mai instabile (politic, economic, social) decât în prezent;

- Conflictele etnice și religioase, deopotrivă cele din țările dezvoltate și subdezvoltate, vor amenința și mai mult securitatea globală;

Îmbătrânirea populației din țările dezvoltate va conduce la diminuarea efectivelor militare din aceste țări⁴⁰.

Note

¹ Datele folosite aici provin de la *United Nations, Department of Economic*

and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects:

- The 2015 Revision*, custom data acquired via website: [https://esa.un.org/unpd/wpp/Data Query/](https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/) (accesat la data de 20 iunie 2016).
- 2 Neil Howe, Richard Jackson, "Demography and Geopolitics. Understanding Today's Debate in Its Historical and Intellectual Context", in *Political Demography. How Population Changes Are Reshaping International Security and National Politics*, J. A. Gladstone, Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft (coord.), Paradigm Publisher, Boulder, Colorado, 2011, p. 31.
  - 3 Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft, "Introduction", in J. A. Gladstone, Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft (coord.), *op. cit.*, p. 9.
  - 4 J. A. Goldstone (coord.), *Revolutions: Theoretical, Comparative, and Historical Studies*, Wadsworth/Thomson Learning, Belmont, CA, 2003.
  - 5 Jared Diamond, *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*, W. W. Norton, New York, 1997.
  - 6 Richard P. Cincotta, John Doces, "The Age-Structural Maturity Thesis. The Impact of the Youth Bulge on the Advent and Stability of Liberal Democracy", in J. A. Gladstone, Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft (coord.), *op. cit.*, pp. 98-116.
  - 7 Myron Weiner, Michael S. Teitelbaum, *Political Demography, Demographic Engineering*, Berghahn Books, New York & Oxford, 2001, pp. 11-12.
  - 8 Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft, *op. cit.*, p. 3.
  - 9 *Ibidem*, p. 4.
  - 10 Despre importanța populației în ceea ce privește forța statelor s-au exprimat autori precum Cicero, Polybius sau Ibn Khaldun. Pentru o succintă istorie intelectuală a relației dintre demografie și (geo)politică & relațiile de putere dintre state, vezi "Population and Power: Lesson of History", in *The Graying of the Great Powers. Demography and Geopolitics in the 21st Century*, Richard Jackson, Neil Howe (coord.), Center for Strategic and International Studies, Washington, 2008, pp. 15-23.
  - 11 Abordarea geopoliticii ca rivalitate statală pentru controlul resurselor a avut-o, în perioada interbelică, (și) geograful român Ion Conea. Echivalând geopolitica vieții politice planetare condiționată și explicată prin geografie, Conea făcea referire la conflictele generate de lupta pentru resurse: „Un stat – Germania, de pildă – umblă după debușuri pentru produsele industriei sale și se întâlnește, în Brazilia de exemplu, cu Statele Unite care exercită acolo un fel de tutelă morală panamericană. Desigur, Statele Unite nu vor privi cu ochi buni o eventuală instalare economică a Germaniei în această țară. Germania, totuși, persistă – și, fără a se intimidă, se amestecă și în treburile interioare ale statului brazilian, punând la cale o lovitură de stat care aduce în Brazilia chiar un regim politic de dreapta, asemenea celui german. Câștigând partida, Germania va avea în Brazilia nu numai o piață de desfacere, ci și altceva mai mult: un izvor nesecat de materii prime pentru industria ei” (vezi I. Conea, „Geopolitica. O știință nouă”, *Sociologie Românească*, Vol. II, Nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937, p. 33).
  - 12 J. A. Gladstone, "A Theory of Political Demography. Human and Institutional Reproduction", in J. A.

- Gladstone, Eric P. Kaufmann, Monica Duffy Toft (coord.), *op. cit.*, pp. 10-11.
- ¹³ G. Ó Tuathail, "Imperialist Geopolitics", in *The Geopolitics Reader*, G. Ó Tuathail, S. Dalby, P. Routledge (coord.), Routledge, London & New York, 2003, pp. 15-26.
- ¹⁴ Sursa menționată aici, folosită frecvent în acest articol, este disponibilă la <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/> și a fost accesată de mai multe ori în intervalul mai-iulie 2016.
- ¹⁵ Gerard Piel, "Worldwide Development or Population Explosion: Our Choice", *Global Issues* 98/99, Duskin/McGraw-Hill, Gutford, 1998.
- ¹⁶ Massimo Livi Bacci, *Populația în istoria Europei*, traducere de Alina Vamanu, Polirom, Iași, 2003, p. 198.
- ¹⁷ *Ibidem*, p. 191; *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, custom data acquired via website* (accesat la 24 iunie 2016).
- ¹⁸ Inclusiv Mexicul.
- ¹⁹ Notă: a. regiuni dezvoltate – Europa, America de Nord, Australia/Noua Zeelandă, Japonia; b. regiuni subdezvoltate – Africa, Asia (excepție Japonia), America Centrală și de Sud, Melanezia, Micronezia și Polinezia.
- ²⁰ Massimo Livi Bacci, *op. cit.*, p. 195.
- ²¹ *Ibidem*, p. 199.
- ²² Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, pp. 47-48.
- ²³ *International Migration 2006* (New York: UN Population Division, 2006); *International Migration Outlook* (Paris: OECD, 2007), ambele surse citate în Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, p. 100.
- ²⁴ Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, p. 50.
- ²⁵ Pentru rata fertilității și speranța de viață la naștere calculele sunt pentru anii 1965-1970, 1985-1990, 1995-2000, 2010-2015 și 2045-2050.
- ²⁶ Raportul dintre populația de peste 65 de ani și populația cu vârste între 20-64 de ani.
- ²⁷ Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996, p. 119.
- ²⁸ Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, p. 9.
- ²⁹ Nicholas Eberstadt, "Population Change and National Security", *Foreign Affairs*, Vol. 70, No. 3, 1991, p. 129.
- ³⁰ Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, p. 9.
- ³¹ *Ibidem*, p. 49.
- ³² "How Groups Voted in 2012", *Roper Center For Public Opinion Research*, Cornell University. Disponibil la: <http://ropercenter.cornell.edu/polls/us-elections/how-groups-voted/how-groups-voted-2012/> (accesat la data de 28 iunie 2016).
- ³³ Ruy Teixeira, John Halpin, "The Obama Coalition in the 2012 Election and Beyond", *Center for American Progress*, December 4, 2012. Disponibil la: <https://www.americanprogress.org/issues/progressive-movement/report/2012/12/04/46664/the-obama-coalition-in-the-2012-election-and-beyond/> (accesat la data de 16 iunie 2016).
- ³⁴ Stephanie Czekalinski, "Republicans Can't Win With White Voters Alone", *The Atlantic*, September 7, 2013. Disponibil la: <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/09/republicans-cant-win-with-white-voters-alone/279436/> (accesat la data de 13 iulie 2016).

- ³⁵ Urmare a multiculturalismului postbelic.
- ³⁶ William Lind, "Understanding Fourth Generation War", *Military Review*, Sept-Oct 2004, 16. Disponibil la: www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/lind.pdf (accesat la data de 15 iunie 2016).
- ³⁷ Stephen Graham, *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*, Verso, London & New York, 2011, p. 60.
- ³⁸ Gilles Deleuze, "Postscript on the Societies of Control", *October*, Vol. 59, 1992, pp. 3-7.
- ³⁹ Stephen Graham, *op. cit.*, p. 67.
- ⁴⁰ Pentru mai multe detalii privind implicațiile geopolitice generate de schimbările demografice, vezi Richard Jackson, Neil Howe (coord.), *op. cit.*, p. 9 sau Christian Leuprecht, "Scanning the Consequences of Demographic Change for the Emerging Security Landscape", in *Exploring the Security Landscape: Non-Traditional Security Challenges*, Anthony J. Masys (coord.), Springer, 2016, pp. 141-157.

Bibliografie

- BACCI Massimo Livi, *Populația în istoria Europei*, traducere de Alina Vamanu, Polirom, Iași, 2003.
- CINCOTTA Richard P., DOCES John, "The Age-Structural Maturity Thesis. The Impact of the Youth Bulge on the Advent and Stability of Liberal Democracy", in Gladstone, J. A., Kaufmann, Eric P., Toft, Monica Duffy (coord.), *Political Demography. How Population Changes Are Reshaping International Security and National Politics*, Paradigm Publisher, Boulder, Colorado, 2011, pp. 98-116.
- CONEA I., „Geopolitica. O știință nouă”, *Sociologie Românească*, Vol. II, Nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937, pp. 3-36.
- DELEUZE Gilles, "Postscript on the Societies of Control", *October*, Vol. 59, 1992, pp. 3-7.
- DIAMOND Jared, *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*, W. W. Norton, New York, 1997.
- EBERSTADT Nicholas, "Population Change and National Security", *Foreign Affairs*, Vol. 70, nr. 3, 1991, pp. 115-131.
- GOLDSTONE J. A. (coord.), *Revolutions: Theoretical, Comparative, and Historical Studies*, Wadsworth/ Thomson Learning, Belmont, CA, 2003.
- Idem.*, "A Theory of Political Demography. Human and Institutional Reproduction", in Gladstone, J. A., Kaufmann, Eric P., Toft, Monica Duffy (coord.), *Political Demography. How Population Changes Are Reshaping International Security and National Politics*, Paradigm Publisher, Boulder, Colorado, 2011, pp. 10-30.
- GRAHAM Stephen, *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*, Verso, London & New York, 2011.
- HOWE Neil, JACKSON Richard, "Demography and Geopolitics. Understanding Today's Debate in Its Historical and Intellectual Context", in Gladstone, J. A., Kaufmann, Eric P., Toft, Monica Duffy (coord.), *Political Demography. How Population Changes Are Reshaping International Security and National Politics*,

- Paradigm Publisher, Boulder, Colorado, 2011, pp. 31-48.
- HUNTINGTON Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
- JACKSON Richard, HOWE Neil (coord.), *The Graying of the Great Powers. Demography and Geopolitics in the 21st Century*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 2008.
- LEUPRECHT Christian, "Scanning the Consequences of Demographic Change for the Emerging Security Landscape", in Masys, Anthony J. (coord.), *Exploring the Security Landscape: Non-Traditional Security Challenges*, Springer, 2016, pp. 141-157.
- PIEL Gerard, "Worldwide Development or Population Explosion: Our Choice", *Global Issues* 98/99, Duskin/McGraw-Hill, Gutford, 1998.
- TUATHAIL G. Ó, "Imperialist Geopolitics", in Tuathail, G. Ó, Dalby, S., Routledge, P. (coord.), *The Geopolitics Reader*, Routledge, London & New York, 2003, pp. 15-26.
- WEINER Myron, TEITELBAUM Michael S., *Political Demography, Demographic Engineering*, Berghahn Books, New York & Oxford, 2001, pp. 11-12.
- LIND William, "Understanding Fourth Generation War", *Military Review*, Sept.-Oct. 2004. Disponibil la: www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/lind.pdf (accesat pe 15 iunie 2016).
- Roper Center For Public Opinion Research*, Cornell University. Disponibil la: <http://ropercorner.cornell.edu/polls/us-elections/how-groups-voted/how-groups-voted-2012/> (accesat pe 28 iunie 2016).
- TEIXEIRA Ruy, HALPIN John, "The Obama Coalition in the 2012 Election and Beyond", *Center for American Progress*, December 4, 2012. Disponibil la: <https://www.americanprogress.org/issues/progressive-movement/report/2012/12/04/46664/the-obama-coalition-in-the-2012-election-and-beyond/> (accesat pe 16 iunie 2016).
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision*, custom data acquired via website. Disponibil la: <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/> (accesat în intervalul mai-iulie 2016).
- "Why London's Black and Asian Voters Delivered it for Sadiq Khan as Mayor", *Political Scrapbook*, May 6, 2016. Disponibil la: <https://politicalscrapbook.net/2016/05/why-londons-black-and-asian-voters-delivered-it-for-sadiq-khan-as-mayor/> (accesat pe 24 iulie 2016).
- Resurse electronice**
- CZEKALINSKI Stephanie, "Republicans Can't Win With White Voters Alone", *The Atlantic*, September 7, 2013. Disponibil la: <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/09/republicans-cant-win-with-white-voters-alone/279436/> (accesat pe 13 iulie 2016).

Anexă

Tabelul 1. Distribuția procentuală a populației Terrei: 1800-2050

Continent	1800	1900	2000	2050
America de Nord	0,7	5	5,2	4,8
Europa	20,8	24,7	11,9	7,2
Asia	64,9	57,4	60,5	57,3
America Centrală și de Sud	2,5	4,5	8,5	8,4
Africa	10,9	8,1	13,4	21,7
Oceania	0,2	0,4	0,5	0,5

Sursa: United Nations Population Division, Briefing Packet, 1998 Revision of the World Population Prospects; World Population Prospects, The 2006 Revision.